

מבט על, גיליון 940, 14 ביוני 2017

איראן בעקבות פיגועי הטרור בטהראן

אלדד שביט, סימה שיין ואנה כתרין

הפיגועים שאירעו בלב ליבה של טהראן מציבים אתגר למשטר האיראני ויחייבו אותו לקדם שורת מהלכים במישוריים המודיעיניים והמבצעיים כדי לאפשר יכולות טובות יותר לסכל פיגועים נוספים. הצמרת האיראנית משדרת מסרי הרגעה לציבור ומבהירה כי ביכולתה להכיל את האירועים. עם זאת, למרות שצפוי כי משמרות המהפכה ינסו לחזק את יכולתם (כולל על ידי השגת תקציב נוסף) לא נראה כי יהיה בכך כדי לשנות מהותית את מאזן הכוחות הפנימי בתוך איראן, בעיקר לאחר ניצחוננו הברור של רוחאני בבחירות האחרונות לנשיאות. הדגש מבחינת איראן יהיה עתה לנסות ולנצל את הפיגועים כמנוף לקידום האינטרסים שלה באזור ובזירה הבינלאומית.

מתקפת הטרור המשולבת, הראשונה מסוגה, שביצע דאע"ש נגד יעדים בטהראן (7 ביוני) הפתיעה את המשטר האיראני. המתקפה כללה שני פיגועי ירי בבניין הפרלמנט האיראני, המג'לס, ופיגוע התאבדות במתחם הקבר של מייסד המהפכה האסלאמית, ח'מיני. הפיגועים גרמו למותם של 17 אזרחים (מתוכם שני מאבטחים) ולפציעתם של למעלה מחמישים איש. את האחריות למתקפה נטל באופן רשמי ארגון דאע"ש, שאף פרסם ברשתות החברתיות סרטון המתעד את אירועי הירי בבניין הפרלמנט. התוקפים היו אזרחים איראנים, שעל פי הודעת השלטונות הצטרפו לארגון. המשטר ממעט בפרטים מהחקירה המתבצעת, אך שר המודיעין האיראני הודיע כי אותר וחוסל מתכנן הפיגועים (ככל הנראה מחוץ לגבולות איראן) וכן כי נעצרו עד כה 41 איש באשמת מעורבות בפיגועים. קודם לכן נמסר כי חמשת המפגעים גויסו על ידי דאע"ש והתאמנו לאחר שעזבו את איראן במעוזי הארגון במוסול וא-ראקה.

הצלחת המפגעים להגיע ולפגוע בסמלי משטר מובהקים מהווה פגיעה בדימוי של המשטר ובתחושת הביטחון כי איראן מסוגלת למנוע מדאע"ש ומארגונים קיצוניים אחרים לפגוע באיראן. איראן ידעה תקופות של טרור קשה מאד מבית, בעיקר בעשור הראשון שאחרי המהפכה. אז היה זה ארגון האופוזיציה, המוג'אהדין חאלק שביצע פיגועים קשים, ובניסיון התנגשות שביצע בשנת 1981 אף נפגעה ידו הימנית של מי שהוא כיום המנהיג העליון, ח'אמנאהאי, ואותה הוא מתקשה להפעיל עד היום. אלא שבעשורים האחרונים ידעה איראן שקט ועד מתקפות אלה לא נאלצה להתמודד עם פיגועי טרור מבית מדרשו של דאע"ש או של אל-קאעדה לפני כן. בעקבות האירועים, איראן צפויה לקדם שורת מהלכים במישוריים המודיעיניים והמבצעיים כדי לאפשר לה יכולות טובות יותר לסכל פיגועים נוספים, שסביר שהארגון ינסה לבצע במדינה. משמרות המהפכה ינסו לנצל את ההתפתחויות כדי לחזק את מעמדם מול גופי המודיעין, שעיימם הם נמצאים מסורתית בתחרות, וגם כדי לדרוש הגדלת תקציב, בניגוד למדיניות שמנסה רוחאני להוביל. עם זאת, לא נראה כי יהיה בכך כדי

לשנות מהותית את מאזן הכוחות הפנימי בתוך איראן, בעיקר לאחר ניצחונו הברור של רוחאני בבחירות האחרונות לנשיאות.

הצמרת האיראנית משדרת מסרי הרגעה לציבור ומבהירה כי ביכולתה להכיל את האירועים. יתר על כן, לאחר תקופה של פילוג ומתח פנימי על רקע מאבק הבחירות לנשיאות בין מחנה רוחאני למחנה השמרני, ניכרת, גם אם זמנית, אחדות שורה. עוזרו של רוחאני אף קרא לציבור לשבח את כוחות הביטחון על פעילותם, בניגוד בולט לביקורת החריפה שמתח רוחאני במסע הבחירות שלו על משמרות המהפכה.

בהיבט האזורי, ניכר מאמץ מצד המשטר האיראני לנצל את האירועים כדי לקדם את האינטרסים שלו. בהקשר זה בולטים שני קווי הסברה. האחד עושה שימוש באירועי הטרור כדי להצדיק את המעורבות בעיראק ובסוריה, והמנהיג העליון ח'אמנהאי ושלוחיו השמרניים מנסים לשלח את הציבור במסגרת זו. כך, בנאום שנשא לאחר הפיגועים (7 ביוני) הדגיש ח'אמנהאי כי "אם לא היינו מעורבים באזורי ההסתה [הכוונה לסוריה ולעיראק] היינו עדים לתקריות מסוג זה לפני זמן רב". דווקא בעיתוי זה, כאשר מתקרב רגע ההכרעה במהלכים הצבאיים להבסת דאע"ש בעיראק ובסוריה, גובר האינטרס של איראן, כמו של כלל הגורמים, להמשיך במעורבות במדינות אלה ולהיערך להבטחת השליטה והאינטרסים בהן. אף סביר שמתקפת הטרור בטהראן תהווה עבור המשטר ומשמרות המהפכה מנוף להגברת המעורבות במדינות אלה.

קו ההסברה השני מדגיש את אשמתה המידית של ערב הסעודית כמי שעמדה מאחורי הפיגועים. זאת, בעיקר על ידי הצגתם כתוצר ברור של ביקור הנשיא טראמפ בריאד והניסיון של ערב הסעודית וארצות הברית להבליט כי הצליחו לגבש חזית רחבה נגד דאע"ש ונגד איראן. כך, בהודעה מטעם משמרות המהפכה (7 ביוני) נטען כי ערב הסעודית היא העומדת מאחורי מתקפת הטרור בטהראן וכי "הפיגועים באיראן אירעו שבוע לאחר פגישתו של נשיא ארה"ב עם אחד מהגורמים הקיצוניים באזור התומך בטרור סוני". בנוסף צוטט שר החוץ הסעודי, ג'ובייר, שאמר מספר שעות לפני הפיגועים בעת ביקור באירופה, ש"יש להעניש את איראן". הקשר האמריקאי-סעודי עמד גם במוקד התייחסותו של המנהיג העליון, ח'אמנהאי שציין כי "פשעים מסוג זה מביאים לשנאה רבה יותר כלפי הממשל בארצות הברית וסוכניו באזור כמו ערב הסעודית".

ההאשמות נגד ערב הסעודית נועדו בעיקר לחזק את תדמיתה של הממלכה כתומכת טרור, בעוד שאיראן היא למעשה הקורבן. עם זאת, לא נראה כי האינטרס של המשטר האיראני בעת הנוכחית הוא להחריף את המתיחות בין המדינות וספק אם הוא יקדם פעולות תגמול בנראות גבוהה נגד ערב הסעודית ובעלות בריתה במפרץ. לצד קולות שנשמעו באיראן, שהבטיחו נקמה בדאע"ש ותומכיו, ביניהם סגן ראש משמרות המהפכה שציין כי "תהיו בטוחים שננקום על הפיגועים נגד הטרוריסטים, שולחיהם ותומכיהם", שר המודיעין האיראני בחר להנמיך להבות והצהיר כי "מוקדם לקבוע את מעורבותה של ערב הסעודית באירועים". גם המשבר בין ערב הסעודית, מצרים ומדינות נוספות במפרץ לבין קטאר מנוצל על ידי איראן להפגין כי היא הגורם האחראי באזור. זאת ועוד, המשבר במפרץ ופעולות שנועדו לסייע לקטאר להקל

את המצור מעליה, מספקים לאיראן הזדמנות לנסות לקעקע את הניסיון לייצר חזית אחידה נגדה.

גם מול הזירה הבינלאומית, הפיגועים בטהראן, פרדוכסלית, משרתים את איראן. הם מעמידים באור מגוחך כמעט את דבריו של מזכיר המדינה האמריקאי, רקס טילרסון, שהאשים את איראן בכך שאינה נלחמת בדאע"ש, וכהוכחה לדבריו הזכיר שהיא מעולם לא הותקפה על ידי הארגון. זאת ועוד, מתקפת הטרור מכניסה את איראן למחנה של נפגעי דאע"ש, לצד צרפת, בריטניה ומדינות נוספות, ומאפשרת לה להציג את שותפות הגורל בינה למדינות אירופה בגין היותה כמותן קורבן לטרור קיצוני. איראן מקווה להעמיק את ההזדהות ההדדית עם מדינות אלה וצפויה לנצל את המצב להרחבת שיתוף הפעולה עמן במאבק בדאע"ש.

בכך עשוי המשטר האיראני לחדד את הפערים, שכבר מסתמנים, בין הגישה האירופית לבין זו של ממשל טראמפ ביחס לאיראן. היעד המרכזי של המשטר יהיה להקשות על האירופים לשתף פעולה עם ארצות הברית בגיבוש מדיניות תקיפה יותר מול איראן בעקבות ההערכה מחדש שמקיים בימים אלה הממשל האמריקאי אשר למדיניותו מול איראן, וכן תהליך אישור סנקציות חדשות שמתקדם בקונגרס. מבחינת הממשל האמריקאי, לא נראה כי לפיגועים בטהראן תהייה השפעה משמעותית על מדיניותו בסוגיית איראן.

לסיכום, הפיגועים בלב ליבה של טהראן מציבים אמנם אתגר למשטר האיראני, אולם, ככלל, לאיראן ולמנגנוני הביטחון שלה כלים יעילים לטפל באירועים מסוג זה. לא נראה גם כי הערעור המסוים שנבע כתוצאה מהפיגועים בתחושת הביטחון של הציבור באיראן יעודד ביטויי מחאה חריגים נגד המשטר. הדגש מבחינת איראן יהיה עתה לנסות ולנצל את הפיגועים כמנוף לקידום האינטרסים שלה באזור ובזירה הבינלאומית. בהקשר זה, ההבנה כי הממשל האמריקאי בוחן עתה דרכים להגברת הלחצים על איראן, בין היתר על ידי הרחבת הלחצים האזוריים עליה, מניעה את המשטר להפגין מתינות יחסית - בוודאי בכל הקשור לנקיטת צעדים מתריסים במסגרת פעילותם באזור.